BESLUT

Datum
2025-06-25

Dnr
7876-2024

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Fråga om en kommuns skyldighet att erbjuda förskola när föräldrar kombinerar föräldraledighet med studier

Beslutet i korthet: Enligt 8 kap. 5 § skollagen ska barn till föräldrar som studerar erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas studier. Barn till föräldrar som är föräldralediga enligt föräldraledighetslagen för vård av annat barn ska enligt 6 § erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan.

Regleringen innebär inte att barn som uppfyller förutsättningarna för att beviljas förskola enligt 6 § undantas från tillämpningsområdet för 5 §. Det finns inte heller stöd för att införandet av 6 § har medfört att den tid en kommun ska erbjuda barn till studerande plats i förskola kan reduceras. Ett barn ska alltså som utgångspunkt beviljas förskola i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas studier.

ChefsJO anser att det vid tillämpningen av 5 § saknas skäl att särskilja studier som sker på distans från de studier som sker på plats vid en skola eller ett lärosäte.

Anmälan

I anmälningar till JO klagade AA på anställda inom Mullsjö kommun och anförde bl.a. följande. Hon var föräldraledig och studerade på halvtid under höstterminen 2024 men hon beviljades inte förskola i den utsträckning som behövdes för att hon skulle kunna fullfölja den upprättade studieplanen. Hon anser att kommunen inte följde skollagen.

Utredning

JO begärde att Barn- och utbildningsnämnden i Mullsjö kommun (nämnden) skulle yttra sig över anmälningarna och särskilt beröra frågan om hur kommunens beslut om förskola har förhållit sig till 8 kap. 5 och 6 §§ skollagen (2010:800) och hur bestämmelserna förhåller sig till varandra i ett fall som det aktuella.

I yttrandet redogjorde nämnden för handläggningen av ärendet och uppgav bl.a. följande. Kommunen gör en sammanvägning av olika paragrafer när mer än en grund för erbjudande av förskola blir aktuell. Rektorn för förskolan har vid AA:s begäran inledningsvis gjort bedömningen att 8 kap. 6 § är överordnad 8 kap. 5 § skollagen. I nämndens yttrande förde rektorn fram att hon har tolkat

skollagen utifrån en sammanvägning av 5 och 6 §§ och att grunden för placering var föräldraledighet då båda vårdnadshavarna var föräldralediga. Rätten till förskola skulle därför utgå från 15 timmar/vecka och ytterligare tid erbjöds för att nå den lägsta studietakten. Den utökade tiden beviljades enligt rektorn utifrån god vilja att möta vårdnadshavares behov av att kunna studera under föräldraledighet. Av yttrandet framgick även att kommunen nyligen fattat beslut kring riktlinjer för placerings- och vistelsetider i förskolan.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 8 kap. 5 § skollagen ska barn från och med ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

I 8 kap. 6 § föreskrivs att barn, vars föräldrar är föräldralediga enligt föräldraledighetslagen (1995:584) för vård av annat barn, från och med ett års ålder ska erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Det främsta skälet för att bestämmelsen infördes 2002 är barnets eget behov av det som förskoleverksamheten kan erbjuda som ett komplement till hemmet, t.ex. pedagogisk stimulans för utveckling och lärande och tillgång till en barngrupp där positiva relationer mellan barnen och mellan barn och vuxna kan utvecklas. När det gällde den tidsmässiga omfattningen av förskoleverksamhet för föräldraledigas barn ansåg regeringen att en kortare vistelsetid än vad som normalt gäller för barn vars föräldrar är förvärvsarbetande eller studerande kunde accepteras. (Se prop. 1999/00:129 s. 22 och 24)

Barn ska enligt 8 kap. 7 § skollagen även i andra fall än som avses i 5 och 6 §§ erbjudas förskola, om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola.

Bedömning

Min granskning i ärendet avser vad som gäller beträffande en kommuns skyldighet att erbjuda förskola när föräldrar kombinerar föräldraledighet enligt föräldraledighetslagen med studier.

Nämnden har i sitt yttrande fört fram att kommunen gör en sammanvägning av olika bestämmelser i 8 kap. skollagen när fler än en grund för erbjudande av förskola är aktuell. Av utredningen framgår att kommunen i vart fall i två av placeringsbesluten för AA:s dotter under höstterminen 2024 har bedömt barnets behov av förskola med hänsyn till 8 kap. 5 och 6 §§ skollagen, familjens situation och förskoleverksamhetens resurser och möjligheter. AA:s dotter har beviljats förskola i varierande omfattning under perioden och vissa av besluten har enligt AA inneburit att förskola inte har beviljats i den utsträckning som hennes och den andre förälderns studier har krävt.

Barn till föräldrar som kombinerar föräldraledighet enligt föräldraledighetslagen med studier kan enligt bestämmelsernas lydelse erbjudas förskola enligt både 8 kap. 5 och 6 §§ skollagen. Bestämmelsen i 5 § syftar till att möjliggöra för föräldrar att förena sitt föräldraskap med studier och i förarbetena har framhållits att förskoleverksamhet i första hand bör tillhandahållas i sådan omfattning att föräldrarna kan sköta sina studier (se prop. 1993/94:11 s. 24 och 33). Bestämmelsen i 6 § infördes som nämnts i syfte att barn, vars föräldrar är föräldralediga för vård av ett annat barn, skulle få sitt behov av det som förskoleverksamheten har att erbjuda som ett komplement till hemmet tillgodosett.

Regleringen innebär inte att barn som uppfyller förutsättningarna för att beviljas förskola enligt 6 § undantas från tillämpningsområdet för 5 §. Det finns inte heller stöd för att införandet av 6 § har medfört att den tid en kommun ska erbjuda barn till studerande plats i förskola kan reduceras.

Ett barn till föräldrar som kombinerar föräldraledighet enligt föräldraledighetslagen med studier ska alltså som utgångspunkt beviljas förskola i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas studier. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan sedan grund för ytterligare tid i förskola föreligga. Barnets eget behov på grund av familjens situation i övrigt kan kräva att mer tid beviljas enligt 5 §. Det kan också undantagsvis vara så att barnet har rätt till mer tid på grund av att behovet av förskola med anledning av föräldrarnas studier är mindre än den tid som kommunen erbjuder barn enligt 6 §. Barn ska enligt 8 kap. 7 § även i andra fall än som avses i 5 och 6 §§ erbjudas förskola om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling.

Av de nya riktlinjer som Mullsjö kommun har tagit fram gällande placering i förskola framgår att kommunen vid sin bedömning gör skillnad mellan studier som sker på plats på ett lärosäte och studier som sker på distans. Det framgår bl.a. att barn till föräldrar som studerar på plats på ett lärosäte har rätt att gå i förskolan i enlighet med vårdnadshavarens studietid. Om en vårdnadshavare däremot studerar på distans erbjuder kommunen förskola 15 timmar per vecka om studierna bedrivs halvtid och 30 timmar per vecka om studierna bedrivs på heltid.

Vid tillämpningen av 5 § saknas det enligt min mening skäl att särskilja studier som sker på distans från de studier som sker på plats vid en skola eller ett lärosäte. Även ifråga om distansstudier gäller alltså lagens krav på att förskola ska erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas studier. Det är inte heller möjligt att i förväg bestämma ett fast antal timmar som erbjuds utan en individuell bedömning behöver göras i varje enskilt fall. Jag utgår från att kommunen ser över sina riktlinjer.

Det som i övrigt har kommit fram i ärendet ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Maria Jacobsson har föredragit ärendet och byråchefen Dan Johansson har deltagit i beredningen.